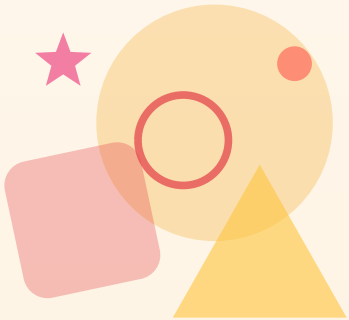
Talim Noktası.

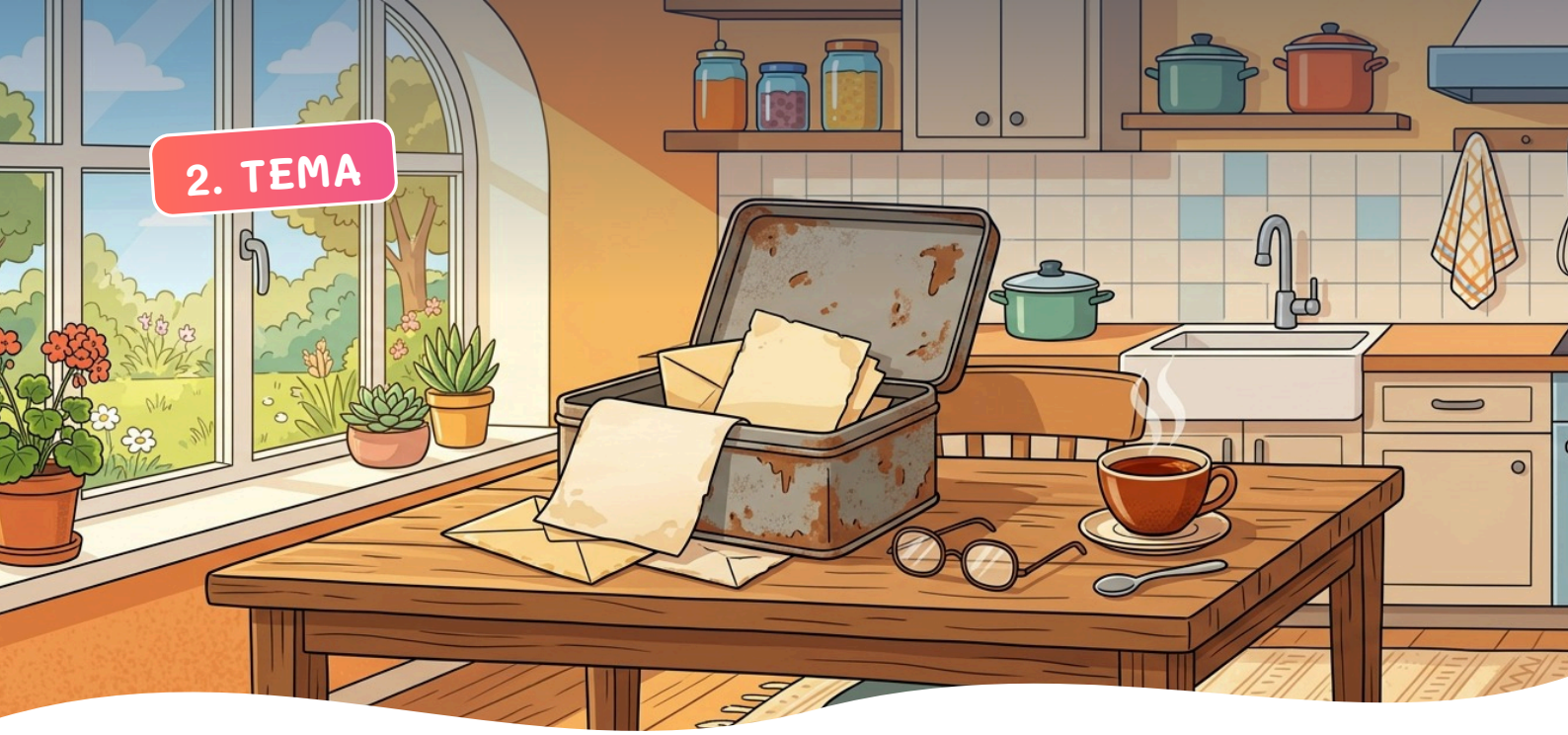
7. Sınıf

Türkçe

Fiil çekim ekleri ve zaman anlamı; düzeltme işareti ve üç nokta

2. Tema: Bir Hilal Uğruna · Konu 01 · Konu Anlatımı

2. TEMA

Fiil çekim ekleri ve zaman anlamı; düzeltme işareti ve

Bu temada neler var?

1 Okuyalım: Teneke Kutudaki Mektup 4
2 Fiilin Kimlik Kartı: Kip, Kişi ve Soru Eki 7
3 Ne Zaman? Fiillerde Zaman Anlamı 10
4 Yazım ve Noktalama Köşesi 14
★ Konu Testi 18
★ Cevap Anahtarı 20

Bir fiil yalnızca bir işi anlatmaz. O işin ne zaman yapıldığını, kimin yaptığını, hatta bir soru sorulup sorulmadığını da söyler. “Yazdım”, “yazıyorsun”, “yazacaklar mı?” sözlerinin hepsinde aynı iş vardır; değişen, fiilin sonuna gelen eklerdir. Bu konuda yüz yıllık bir mektubun fiillerinden yola çıkarak bu ekleri tanıyacaksınız.

Bu konuda

- Özgün bir anı metnini okuyacak, metindeki olayları ve duyguları bulacaksınız.
- Fiillere gelen **kip**, **kişi** ve **soru** eklerinin görevlerini ayırt edeceksiniz.
- Bir fiilin anlattığı işin **zamanını** hem ekten hem de zaman bildiren kelimelerden çıkaracaksınız.
- **Düzeltme işaretini** ve **üç noktayı** yeni görevleriyle kullanacaksınız.
- Kip, kişi ve soru ekleri ile zaman anlamları yazılı sınavda ölçülmez: Ekleri ezberlemeniz gerekmez, görevlerini fark etmeniz yeterlidir. Konu testindeki bu konuyla ilgili sorular alıştırma içindir. Yazım ve noktalama kuralları yazılıda sorulabilir.

Anahtar kavramlar

fiil · çekim eki · kip eki · kişi eki · soru eki · zaman · süreklilik · düzeltme işareti · üç nokta

Etkinlik 1

Ön değerlendirme: Ne biliyorum?

1. “Geldim” ve “geldin” kelimelerini karşılaştırınız. Hangi parça, işi yapan kişinin değiştiğini gösteriyor?
2. “Yarın sabah yola çıkıyoruz.” cümlesindeki iş ne zaman yapılacak? Size hangi kelime ipucu verdi?
3. “hala” ve “hâlâ” kelimelerinin anlamları aynı mıdır? Birer cümleyle gösteriniz.
4. Üç noktanın bildiğiniz bir görevini örnek bir cümleyle yazınız.

Notlarım

1 Okuyalım: Teneke Kutudaki Mektup

Etkinlik 2

Okumadan önce

- Başlığı ve görseli inceleyiniz. Kutudaki mektup kime ait olabilir? Tahmininizi bir cümleyle yazınız.
- Metni okurken mektubun yazıldığı gün ile okunduğu gün arasındaki farka dikkat ediniz.

★ TENEKE KUTUDAKİ MEKTUP

Geçen pazar babaannemlere gittik. Babaannem her yıl ağustos sonunda evini baştan aşağı temizler. Bu kez ben de ona yardım etmek istedim. Dolabın en üst rafında küçük, paslı bir teneke kutu buldum.

— Babaanne, bu kutuda ne var?

Babaannem gözlüğünü taktı, kutuyu dikkatle açtı. İçinden sararmış bir zarf çıktı.

— Bu, dedemin mektubu, dedi. Yani senin büyük büyük deden İbrahim… Cepheden annesine yazmış.

Zarfın içindeki kâğıt incecikti. Kenarları yıpranmış, mürekkebi solmuştu. Babaannem mektubu yüksek sesle okumaya başladı:

> Anneciğim,
>
> Bu mektubu bir ağacın gölgesinde yazıyorum. Hava çok sıcak. Arkadaşlarımın kimi çarığını onarıyor, kimi evine mektup yazıyor. Herkes sessizce bekliyor. Bir şeyler olacak, hissediyoruz…
>
> Merak etme, karnım tok, sağlığım yerinde. Her gece seni ve kardeşlerimi düşünürüm. Köye dönünce ilk iş incir ağacının altına oturacağım. Sen de bana ayran yapacaksın, değil mi? Dualarını bekliyorum.
>
> Oğlun İbrahim, Ağustos 1922

Babaannem bir süre sustu. Sonra anlatmaya devam etti:

— Bu mektuptan birkaç gün sonra Büyük Taarruz başlamış. Annem anlatırdı: Köyde herkes günlerce haber beklemiş. Bir sabah muhtar koşa koşa meydana gelmiş. "Zafer… Zafer, komşular!.." diye bağırmış. O gün bütün köy sevinçten ağlamış.

— Peki, deden köye dönmüş mü?

— Dönmüş, dedi babaannem gülümseyerek. Döner dönmez de incir ağacının altına oturmuş. Annesi ona bir bakraç ayran getirmiş.

Mektubu bir kez daha okudum. Aradan yüz yıldan fazla zaman geçmişti ama satırlar hâlâ canlıydı. "Yazıyorum", "bekliyor", "düşünürüm", "oturacağım"… Dedem o gün şimdiyi, her günü ve yarını aynı kâğıda sığdırmıştı.

Akşam eve dönerken babaanneme bir söz verdim:

— Bu mektubu bilgisayara aktaracağım. Her yıl 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda da bütün aileye yüksek sesle okuyacağım.

Babaannem başını salladı:

— Okursun, okursun… Ama önce şu kutuyu yerine koyalım. Temizlik hâlâ bitmedi!

Bu metin özgün olarak yazılmıştır.

Kelime köşesi

- **taarruz:** Saldırı. "Büyük Taarruz", Kurtuluş Savaşı'nın son büyük saldırısının adıdır.
- **muhtar:** Köy ya da mahalle halkının seçtiği, oranın işlerini yürüten kişi.
- **mürekkep:** Yazı yazmak için kullanılan renkli sıvı.
- **yıpranmak:** Zamanla ya da çok kullanılmaktan aşınmak.
- **bakraç:** Çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kova.

Etkinlik 3

Metinde ne yazıyor?

1. Teneke kutu nerede bulundu? İçinden ne çıktı?
2. İbrahim mektubunda annesine hangi iki şeyi söz verir gibi anlatıyor? Yazınız.
3. Mektuptan birkaç gün sonra ne olmuş? Köydekiler haberi nasıl öğrenmiş?
4. Anlatıcı, babaannesine nasıl bir söz verdi?

Notlarım

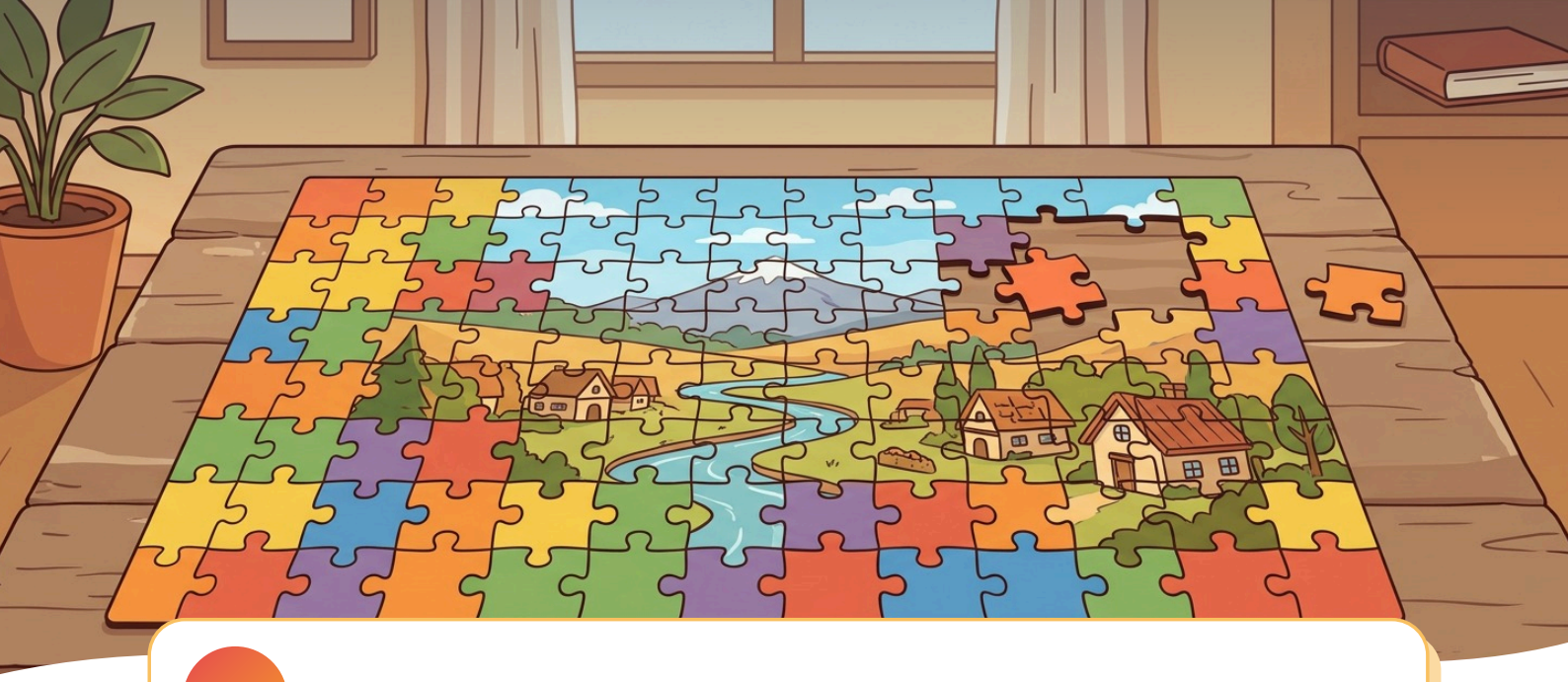
Ne öğrendik?

1. Olayları oluş sırasına göre 1'den 4'e kadar numaralandırınız: ( ) Muhtar meydanda "Zafer!" diye bağırdı. ( ) İbrahim ağacın gölgesinde mektubunu yazdı. ( ) Anlatıcı teneke kutuyu rafta buldu. ( ) İbrahim köye döndü ve incir ağacının altına oturdu.

2. Anlatıcı neden "Dedem o gün şimdiyi, her günü ve yarını aynı kâğıda sığdırmıştı." diyor?

3. Mektupta "Herkes sessizce bekliyor." cümlesi askerlerin hangi duygusunu yansıtıyor olabilir?

Notlarım

2 Fiilin Kimlik Kartı: Kip, Kişi ve Soru Eki

Mektuptaki “yazıyorum” fiilini parçalarına ayıralım: **yaz-ıyor-um**. “yaz-” kökü işin ne olduğunu söyler. “-ıyor” eki, işin şu anda yapıldığını bildirir. “-um” eki ise işi yapanın “ben” olduğunu gösterir. Bu iki ek yeni bir kelime türetmez; yalnızca fiilin zamanını ve işi yapan kişiyi bildirir. Bu yüzden ikisi de **çekim ekidir**.

Tanım Kip eki

Fiilin bildirdiği işin zamanını ya da dilek, istek, gereklilik anlamını gösteren çekim ekidir.

Tanım Kişi eki

Fiilin bildirdiği işi kimin yaptığını gösteren çekim ekidir.

Fiilin kimlik kartı

Kök işi, kip eki zamanı ya da dileği, kişi eki işi yapanı, soru eki soruyu bildirir

yazıyorum

yaz-	-ıyor	-um
Hangi iş? kök	Ne zaman? kip eki	Kim? kişi eki

döndünüz mü?

dön-	-dü	-nüz	mü?
Hangi iş? kök	Ne zaman? kip eki	Kim? kişi eki	Soru mu? soru eki (ayrı)

Kip ekleri

Kip ekleri iki grupta toplanabilir. Bir kısmı işin **zamanını** bildirir. Bir kısmı ise işin yapılması için duyulan **dileği, isteği ya da gerekliliği** bildirir.

Zamanı bildiren ekler	Örnek	Dileği bildiren ekler	Örnek
-dı, -di (görülen geçmiş)	yazdı	-sa, -se (şart)	yazsa
-mış, -miş (öğrenilen geçmiş)	yazmış	-a, -e (istek)	yazayım
-(ı)yor (şimdiki zaman)	yazıyor	-malı, -meli (gereklilik)	yazmalı
-makta, -mekte (şimdiki zaman)	yazmakta	emir	yaz, yazsın
-acak, -ecek (gelecek zaman)	yazacak		
-r, -ar, -er (geniş zaman)	yazar		

Kişi ekleri

Aynı iş farklı kişiler tarafından yapılabilir. Fiilin sonundaki kişi eki işi yapanı söyler. “O” için çoğu zaman ek kullanılmaz.

Kişi ekleri işi yapanı gösterir

Kim yapıyor?	-dı (geçmiş)	-(ı)yor (şimdi)	-acak (gelecek)
ben ●	geldi**m**	geliyor**um**	geleceğ**im**
sen ●	geldi**n**	geliyor**sun**	gelecek**sin**
o ●	geldi (ek yok)	geliyor	gelecek
biz ●●●	geldi**k**	geliyor**uz**	geleceğ**iz**
siz ●●●	geldi**niz**	geliyor**sunuz**	gelecek**siniz**
onlar ●●●	geldi**ler**	geliyor**lar**	gelecek**ler**

Notlarım

Soru eki

"Ayran yapacaksın, değil mi?" cümlesinde bir soru vardır. Fiillerde soruyu **mı, mi, mu, mü** eki sağlar. Soru eki kendinden önceki kelimeden **ayrı yazılır**, ama ona ses bakımından uyar: geldin mi, okudun mu, gördün mü, yazdın mı.

Tuzağa düşme!

Kişi eki bazen soru ekine gelir
Bazı fiillerde kişi eki fiilden ayrılıp soru ekinin sonuna gelir: "Geliyor **musun**?", "Okuyacak **mısınız**?" Bazılarında ise fiilde kalır: "Geldi**n** mi?", "Okudu**nuz** mu?" Her iki durumda da soru eki ayrı yazılır.

Örnek 1: Döndünüz mü?

Soru: "Köyden döndünüz mü?" cümlesindeki fiili kökü, kip eki, kişi eki ve soru eki olarak ayırınız. Her ekin görevini yazınız.

Çözüm: dön- (kök: iş) + -dü (kip eki: geçmiş zaman) + -nüz (kişi eki: siz) + mü (soru eki). Soru eki ayrı yazılmıştır.

Ne öğrendik?

1. "Bekliyorum" ve "bekliyorlar" fiillerinde hangi ek değişmiştir? Bu ek neyi değiştirmiştir?

2. "Ağaç dikmeliyiz." cümlesindeki fiil bir zamanı mı, bir gerekliliği mi bildiriyor?

3. "Okuyor musunuz?" sorusunda kişi eki hangi kelimeye gelmiştir?

Notlarım

3 Ne Zaman? Fiillerde Zaman Anlamı

Bir işin zamanını iki ipucundan anlarız: Fiile gelen **ekten** ve cümledeki **zaman kelimelerinden** (dün, şimdi, yarın, her gün…). Bir iş dört zaman anlamından birini taşır:

- **Gerçekleşme anı:** İş şu anda yapılıyor. “Şu anda mektubu okuyorum.”
- **Geçmiş:** İş önceden yapıldı. “Dün babaanneme gittim.”
- **Gelecek:** İş daha sonra yapılacak. “Yarın mektubu bilgisayara aktaracağım.”
- **Süreklilik:** İş her zaman, düzenli olarak yapılır ya da hiç yapılmaz. “Babaannem her yıl evini temizler.”

Tanım **Zaman anlamı**

Bir fiilin anlattığı işin şu anda mı yapıldığını, geçmişte mi yapıldığını, gelecekte mi yapılacağını ya da sürekli mi olduğunu gösteren anlama zaman anlamı denir. Zaman anlamı yalnızca ekten değil, cümledeki zaman kelimelerinden de anlaşılır.

Notlarım

Zaman şeridi: Ekler ve zaman kelimeleri

Süreklilik bildiren ekler zaman şeridinin her yerinde geçerlidir

önce — şu an — sonra

GEÇMİŞ

Ekler

-dı · -mış · -(ı)yordu · -(ı)yormuş · -ardı · -acaktı

Zaman kelimeleri

önce, dün, geçen yıl, geçmişte

GERÇEKLEŞME ANI

Ekler

-(ı)yor · -makta

Zaman kelimeleri

şu anda, şimdi

GELECEK

Ekler

-acak · -(ı)yor · -r, -ar

Zaman kelimeleri

sonra, yarın, gelecek hafta

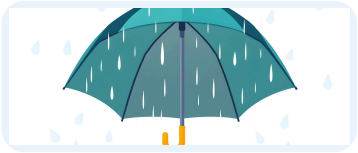
SÜREKLİLİK ⟷ **-r, -ar, -er · -maz, -mez** her gün, her zaman, daima, hiçbir zaman, hâlâ, hâlen

DÜN

"Dün akşam yağmur yağdı." Geçmiş zaman: Olayı görmüşüz.

ŞİMDİ

"Şu anda yağmur yağıyor." İş tam şu anda oluyor.

YARIN

"Yarın yağmur yağacak." İş daha sonra olacak.

HER SONBAHAR

"Her sonbahar yapraklar dökülür." Süreklilik: Bu iş her yıl tekrarlanır.

DUYDUK Kİ

"Leylekler göç etmiş." Geçmiş zaman: Olayı sonradan öğrenmişiz.

HİÇBİR ZAMAN

"Bu eski saat hiç durmaz." Süreklilik: Saat hiçbir zaman durmaz, hep çalışır.

Notlarım

Aynı ek, farklı zaman

Bazı ekler cümleye göre farklı zamanları anlatır. Bu durumda zamanı cümledeki zaman kelimesinden anlarız. Örneğin “-yor” eki çoğunlukla şu anı bildirir. “Yarın” kelimesiyle birlikte geleceği, bir anının içinde ise geçmişi anlatabilir.

Aynı ek, farklı zaman

Zamanı belirleyen, ekle birlikte kullanılan zaman kelimesidir

	GEÇMİŞ	AN	GELECEK	SÜREKLİLİK
-(ı)yor	Dün yolda yürüyorum, birden yağmur başlıyor. (anı anlatırken)	Şu anda mektubu okuyorum.	Yarın sabah yola çıkıyoruz.	—
-r, -ar	—	—	Akşam seni ararım.	Her gece seni düşünürüm.

Tuzağa düşme!

Gördüm mü, duydum mu?

“-dı, -di” eki işi anlatanın kendisinin gördüğünü ya da yaptığını bildirir: “Kutuyu rafta buldum.” “-mış, -miş” eki ise işin sonradan öğrenildiğini gösterir: “Muhtar meydana koşmuş.” Babaannem zaferi yaşamamış, annesinden duymuştur; bu yüzden “-mış” ekini kullanmıştır.

İbrahim’in mektubunda zaman

Mektuptaki fiiller zaman anlamlarına göre renklendirilmiştir

İBRAHİM’İN MEKTUBU · 1922

Bu mektubu bir ağacın gölgesinde yazıyorum. Arkadaşlarımın kimi çarığını onarıyor, kimi evine mektup yazıyor. Herkes sessizce bekliyor. Bir şeyler olacak, hissediyoruz... Merak etme. Her gece seni düşünürüm. Köye dönünce incir ağacının altına oturacağım. Sen de bana ayran yapacaksın, değil mi?

BABAANNEMİN ANLATTIKLARI · BUGÜN

Birkaç gün sonra Büyük Taarruz başlamış. Annem anlatırdı: Köyde herkes günlerce haber beklemiş. Bir sabah muhtar meydana gelmiş. Bütün köy sevinçten ağlamış.

geçmiş · gerçekleşme anı · gelecek · süreklilik · dilek, emir

Örnek 2: Her gece düşünürüm

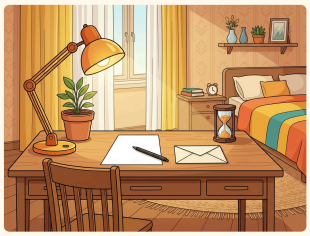
Soru: “Her gece seni ve kardeşlerimi düşünürüm.” cümlesindeki fiilin bildirdiği zaman anlamını bulunuz. Hangi ek ve hangi kelime size ipucu verdi?

Çözüm: düşün-ür-üm. “-ür” eki ve “her gece” sözü işin sürekli, her gece tekrarlandığını bildirir. Cümle süreklilik anlamı taşır.

Etkinlik 4

Zaman yolculuğu

Okulunuzda yapılan bir etkinliği üç cümleyle anlatınız: Birinci cümle etkinliğin dün yapıldığını, ikincisi şu anda sürdüğünü, üçüncüsü yarın yapılacağını bildirsin. Her cümlede zaman kelimesinin altını çiziniz, fiilin sonundaki ekin üzerine zamanını yazınız.

Ne öğrendik?

1. Aşağıdaki cümlelerde fiilin bildirdiği zaman anlamını (geçmiş, an, gelecek, süreklilik) yazınız.
   - "Dedem her sabah erkenden kalkar."
   - "Mektubu az önce okudum."
   - "Gelecek hafta müzeye gideceğiz."
   - "Şu anda kutuyu yerine koyuyorum."

2. "Yarın sabah yola çıkıyoruz." cümlesinde "-yor" eki hangi zamanı anlatmıştır? Bunu nereden anladınız?

3. "Komşular zafer haberini duymuş." cümlesindeki "-muş" eki neyi gösterir?

Notlarım

4 Yazım ve Noktalama Köşesi

Düzeltme işareti (ˆ)

Babaannem “Temizlik hâlâ bitmedi!” dedi. Bu cümlede “hâlâ” yerine “hala” yazsaydık, “babanın kız kardeşi” anlaşılırdı. İki kelimeyi birbirinden ayıran küçük işarete **düzeltme işareti** denir.

Tanım Düzeltme işareti

Bazı ünlülerin üzerine konan (ˆ) işaretidir. Üç görevi vardır: yazılışları aynı, anlamları farklı kelimeleri ayırmak; alıntı kelimelerde ince okunan g, k ve özel adlarda l ünsüzlerinden sonra gelen a ve u ünlülerini göstermek; ilgi bildiren -î ekini belirtmek.

Düzeltme işaretinin üç görevi

1 Yazılışı aynı, anlamı farklı kelimeleri ayırır

hala (babanın kız kardeşi)	**hâlâ** (henüz)
hal (sebze, meyve satılan yer)	**hâl** (durum)
adet (sayı)	**âdet** (gelenek)
alem (bayrak)	**âlem** (dünya, evren)

2 İnce g ve k’den sonra gelen a, u üzerine konur

kâğıt, dükkân, hikâye, tezgâh, yadigâr, mahkûm

Kişi ve yer adlarında ince l’den sonra:

Lâle, Halûk, Elâzığ, Lâpseki

3 İlgi bildiren -î ekini belirtme ve iyelik ekinden ayırır

askeri gördüm (asker-i: belirtme)	**askerî okul** (askerle ilgili)
onun dini (din-i: iyelik)	**dinî bilgiler** (dinle ilgili)

Ek alınca işaret kalır: **millîlik, resmîleşmek**

Tuzağa düşme!

İşaret ek alınca da kalır
"Millî" kelimesindeki işaret, kelime ek alınca da korunur: millîlik, millîleştirmek, resmîlik.

Örnek 3: Hangi kelime, hangi anlam?

Soru: Aşağıdaki cümlelerde koyu yazılan kelimelerden hangileri düzeltme işaretiyle yazılmalıdır? Nedenini açıklayınız.

- "Halam bize **hala** uğramadı."
- "Kırtasiyeden on **adet** kalem aldım."
- "Dedem **askeri** bir okulda okumuş."

Çözüm: "hâlâ" (henüz anlamında; "hala" babanın kız kardeşidir) ve "askerî" (askerle ilgili anlamında; "askeri" ise "asker" kelimesinin belirtme hâlidir). "adet" sayı anlamında olduğu için işaretsiz yazılır.

Üç nokta (...)

İbrahim mektubunda "Bir şeyler olacak, hissediyoruz..." diye yazmış. Cümleyi üç noktayla bitirmiş, gerisini okuyana bırakmış. Üç noktanın bu konudaki beş görevi şunlardır:

Üç noktanın beş görevi

1 Açık yazılmak istenmeyen kelime ya da bölümün yerine konur

Zarfın üstünde yalnızca "K... köyü" yazıyordu.

2 Alıntıda alınmayan kelime ya da bölümün yerine konur

... Herkes sessizce bekliyor. (Mektubun baş kısmı alınmamıştır.)

3 Sözü keserek gerisini okuyucunun hayal gücüne bırakır, anlatıma güç katar

Bir şeyler olacak, hissediyoruz...

4 Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirir

— Zafer... Zafer, komşular!..

5 Karşılıklı konuşmada eksik bırakılan, yeterli olmayan cevabı gösterir

— Peki, mektubu kim yazdı? — Bilmem... — Zarfta adı yok mu? — ...

Tuzağa düşme!

Üç nokta mı, iki nokta mı?
Soru ya da ünlem işaretiyle biten bir sözde üç nokta kullanılmaz; işaretin yanına yalnızca iki nokta eklenir: "Zafer, komşular!.." "Döndü mü?.."

Etkinlik 5

Görev kartı: Geleceğe mektup

Ürün: Kısa bir mektup. **Süre:** 1 ders saati. **Çalışma:** bireysel.

1. Yirmi yıl sonra bu mektubu okuyacak kendinize 8-10 cümlelik bir mektup yazınız.
2. Mektubunuzda geçmişte yaşadığınız, şu anda yaptığınız ve gelecekte yapmak istediğiniz şeyleri anlatınız.
3. Her gün yaptığınız bir alışkanlığınızı süreklilik bildiren bir fiille anlatınız.
4. En az bir soru cümlesi kurunuz; soru ekini doğru yazınız.
5. Düzeltme işaretli en az iki kelime (hâlâ, kâğıt, millî vb.) ve iki farklı görevde üç nokta kullanınız.

★ PUANLAMA ANAHTARI

Ölçüt	Tam (3)	Kısmen (2)	Henüz değil (1)
İçerik	Geçmiş, şimdi ve gelecek açıkça anlatılmış.	Bir zaman eksik.	Mektup anlaşılmıyor.
Zaman anlamı	Fiillerin zamanı cümleyle uyumlu.	Bir-iki uyumsuzluk var.	Zamanlar karışık.
Düzeltme işareti	İki kelime doğru yazılmış.	Bir kelime doğru.	Kullanılmamış ya da yanlış.
Üç nokta	İki farklı görevde doğru kullanılmış.	Bir görevde doğru.	Kullanılmamış ya da yanlış.

Tuzağa düşme!

Yanılgı avı

Aşağıdaki cümlelerde birer yanlış var. Doğrusu yanlarında yazıyor.

- “Mektubu hala bulamadım.” → “Mektubu hâlâ bulamadım.” (Henüz anlamında düzeltme işareti gerekir.)
- “Kağıdı ikiye katladım.” → “Kâğıdı ikiye katladım.”
- “Yarın bize geliyormusun?” → “Yarın bize geliyor musun?” (Soru eki ayrı yazılır.)
- “Döndü mü…” → “Döndü mü?..” (Soru işaretinden sonra iki nokta yeterlidir.)
- “Milli bayramlarımızı kutluyoruz.” → “Millî bayramlarımızı kutluyoruz.”

Ne öğrendik?

1. Hangisinde düzeltme işareti, yazılışları aynı olan iki kelimeyi ayırt etmek için kullanılmıştır?
   A) dükkân
   B) hâlâ
   C) millî
   D) Lâle

2. "— Bu zarfı kim getirdi? — ..." Bu konuşmada üç nokta hangi görevde kullanılmıştır?
   A) Eksik bırakılan bir cevabı göstermek
   B) Alıntıda alınmayan bir bölümü göstermek
   C) Açık yazılmak istenmeyen bir kelimenin yerini tutmak
   D) Bir seslenmeyi pekiştirmek

3. Hangi cümlede yazım yanlışı yapılmıştır?
   A) Kâğıdı özenle katladı.
   B) Halam hâlâ mektup yazar.
   C) Dedem askeri bir okulda okumuş.
   D) Bu dükkân çok eskidir.

4. Hangi cümlede noktalama yanlışı yapılmıştır?
   A) Geldiler mi?..
   B) Eyvah!..
   C) Kapıyı açtım ve karşımda...
   D) Yetiştin mi...

5. Aşağıdaki cümleleri yazım ve noktalama bakımından düzelterek yeniden yazınız.
   - "Halam kağıdı hala bulamadı."
   - "Milli bayramlarda dükkanlar süslenir."
   - "Bize geliyormusunuz?"

6. Metinden iki fiil seçiniz. Fiillerin kip ve kişi eklerini kısa çizgiyle ayırınız ve bildirdikleri zamanı yazınız.

Notlarım

Konu Testi

✓ Ne öğrendik?

Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz. Her sorunun doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. Aylin, dedesinin gençlik yıllarını anlatan bir yazı hazırlıyor. Dedesini o yıllarda tanımadığı için bilgileri akrabalarından dinledi ve yazısına şu cümleyi koydu: “Dedem gençliğinde bu mektubu yazmış.” Bu cümledeki fiil hangi kip ekiyle çekimlenmiştir?
   A) Görülen geçmiş zaman
   B) Öğrenilen geçmiş zaman
   C) Gelecek zaman
   D) Gereklilik

2. Okul bahçesindeki fidanlar kurumaya başlayınca sınıf başkanı nöbetçi arkadaşlarına bir not hazırladı. Notta, fidanları sulamanın herkesin yerine getirmesi gereken bir görev olduğunu söylemek istiyor. Başkanın bu amaca uygun olarak yazdığı cümle aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Fidanları her gün sulamalıyız.
   B) Fidanları dün akşam suladık.
   C) Fidanları şu anda suluyoruz.
   D) Fidanları yarın sulayacağız.

3. Aylin ile sınıf arkadaşı, kütüphanede buldukları eski bir mektubu yan yana oturup sesli okudular. Arkadaşı bu olayı anlatırken şu cümleyi kurdu: “Mektubu birlikte okuduk.” Bu cümledeki fiilde işi yapanı gösteren kişi eki ve bu ekin gösterdiği kişi aşağıdakilerden hangisidir?
   A) -du, ben
   B) -du, siz
   C) -k, onlar
   D) -k, biz

4. Okul gazetesinin yazım denetimini yapan bir öğrenci, arkadaşlarının hazırladığı röportaj sorularını kontrol ediyor. Sorulardan yalnızca birinde soru eki yazım kuralına uygun yazılmış. Bu öğrencinin doğru bulduğu soru aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Mektubu okudunmu?
   B) Bu fotoğraf eskimi?
   C) Kutuyu sen mi açtın?
   D) Dedenle konuştunmu?

5. Aylin, köy ziyaretini arkadaşına mesajla haber veriyor. Mesajında şu cümleyi yazıyor: “Haftaya kardeşimle dedemlerin köyüne gidiyoruz.” Bu cümlede şimdiki zaman eki hangi zaman anlamında kullanılmıştır?
   A) Geçmiş zaman
   B) Gelecek zaman
   C) Geniş zaman
   D) Şimdiki zaman

6 Okul gazetesinin düzeltmenliğini yapan bir öğrenci, gelen yazılarda düzeltme işaretinin kullanımını kontrol ediyor. Aşağıdaki cümlelerden yalnızca birinde bu işaret doğru kullanılmış. Öğrencinin doğru bulduğu cümle hangisidir?

A) Halam bize hâlâ uğramadı.
B) Bu kâr yağışı çok güzel.
C) Hâla geliyor musun?
D) Kırtasiyeden on âdet kalem aldım.

KENDİME NOT

Bu konuda	Evet	Kısmen	Henüz değil
Bir metindeki olayları sırasıyla anlatabiliyorum.			
Bir fiildeki kip, kişi ve soru eklerini ayırt edebiliyorum.			
Bir fiilin bildirdiği zamanı ekten ve zaman kelimesinden çıkarabiliyorum.			
Soru ekini ayrı ve doğru yazabiliyorum.			
Düzeltme işaretini üç görevinde kullanabiliyorum.			
Üç noktayı beş görevinde kullanabiliyorum.			

Notlarım

Cevap Anahtarı

Ön Değerlendirme

1. Fiilin sonundaki kişi eki işi yapanın değiştiğini gösterir: gel-di-m (ben), gel-di-n (sen).
2. İş gelecekte yapılacak. İpucunu "yarın" kelimesi verir.
3. Hayır. "Hala" babanın kız kardeşidir: "Halam bu akşam bize gelecek." "Hâlâ" ise henüz anlamındadır: "Ödevim hâlâ bitmedi."
4. Kişisel cevap. Örnek: Sözü keserek gerisini okuyucunun hayal gücüne bırakmak: "Keşke biraz daha erken çıksaydık..."

1. Okuyalım: Teneke Kutudaki Mektup

1. 2, 1, 4, 3.
2. Çünkü İbrahim mektubunda o an yaptıklarını ("yazıyorum"), her gün yaptığını ("düşünürüm") ve ileride yapacaklarını ("oturacağım") birlikte anlatmıştır.
3. Kişisel cevap. Örnek: Heyecanı, merakı ve kararlılığı yansıtır.

2. Fiilin Kimlik Kartı: Kip, Kişi ve Soru Eki

1. Kişi eki değişmiştir (-um → -lar). İşi yapan "ben" yerine "onlar" olmuştur.
2. Gerekliliği bildirir (-meli).
3. Kişi eki soru ekine gelmiştir: mu-sunuz.

3. Ne Zaman? Fiillerde Zaman Anlamı

1. Süreklilik · geçmiş · gelecek · gerçekleşme anı.
2. Geleceği anlatmıştır. Bunu "yarın sabah" sözünden anlarız.
3. Olayın anlatan tarafından sonradan öğrenildiğini (duyulduğunu) gösterir.

4. Yazım ve Noktalama Köşesi

1. **B.** "hâlâ" (henüz) ile "hala" (babanın kız kardeşi) yazılışları aynı, anlamları farklı kelimelerdir. A ve D'de işaret ince "k" ve "l" sesinden sonra, C'de "-î" ekinde kullanılmıştır.
2. **A.** Soruya verilmeyen, eksik bırakılan cevabı gösterir.
3. **C.** "Askerle ilgili" anlamında "askerî" yazılmalıdır.
4. **D.** Soru işaretinden sonra iki nokta kullanılmalıdır: "Yetiştin mi?.."

5 “Halam kâğıdı hâlâ bulamadı.” / “Millî bayramlarda dükkânlar süslenir.” / “Bize geliyor musunuz?”

6 Örnek: yaz-ıyor-um (-ıyor kip eki: şimdiki zaman, -um kişi eki: ben); bekle-miş (-miş kip eki: öğrenilen geçmiş, o).

Konu Testi

1 **B.** Dedesinin gençliğini görmeyen Aylin bilgiyi başkalarından öğrenmiştir; “-mış” eki işin sonradan öğrenildiğini bildirir, bu yüzden öğrenilen geçmiş zamandır. “-dı” ise işi kendi gören kişi için kullanılır.

2 **A.** “-malı” eki gereklilik bildirir: sula-malı-yız. B’de “-dı” geçmişi, C’de “-yor” şimdiki zamanı, D’de “-acak” geleceği bildirir.

3 **D.** oku-du-k: “-du” görülen geçmiş zaman kip ekidir, “-k” ise işi anlatan kişi ile arkadaşının, yani “biz”in yaptığını gösteren kişi ekidir.

4 **C.** Soru eki “mı, mi, mu, mü” kendinden önceki kelimeden ayrı yazılır: “okudun mu, eski mi, konuştun mu”.

5 **B.** “Haftaya” kelimesi işin daha sonra yapılacağını gösterir. Şimdiki zaman eki burada gelecek zaman anlamında kullanılmıştır.

6 **A.** “Hâlâ” (henüz, şimdiye kadar) kelimesi, “hala” (babanın kız kardeşi) kelimesinden düzeltme işaretiyle ayrılır. Doğruları: “kar yağışı”, “Hâlâ geliyor musun?”, “Kırtasiyeden on adet kalem aldım.”

Notlarım